

HET GROENE GOUD

DE BOSSEN EN
NATUUR VAN DE
GEMEENTE
HOOGEVEEN

Albert Metselaar

**Vincent van Gogh wist het wel:
De natuur om je heen, dat was de basis
van je heling, jezelf weer worden, als je
moeilijke perioden doormaakte.
Iedere generatie leert opnieuw kijken
naar die natuur en al dat groen.
Wat voor de één het bruine goud was,
bedoeld om zo snel mogelijk als turf
af te gaan voeren, werd voor de ander
een leeg en verwaarloosd terrein,
waar de bosbouw voor nieuwe
inkomsten zou kunnen zorgen.
De landbouwers en veetelers hadden
de grond nodig voor het boerenbedrijf,
en de daarbij behorende producten.
En dan ligt er een landschap, waarin
al die facetten herkenbaar zijn. Dat in
een tijd, waarin de mens de natuur is
gaan herwaarderen, op zoek naar leef-
baarheid voor zichzelf, en kansen voor
die natuur op zich.**

**Het Groene Goud gaat over dit waarde-
volle cultuur- en natuurgebied. We volgen
stap voor stap de diverse ontwik-
kelingen van mens en landschap.**

**Mens en landschap kwamen bij elkaar in de
Boerderijtjes op de wijken. Een advertentie
Uit de Provinciale Drentsche en Asser Courant
van 8 januari 1884. Vier koeien, dat was al wat.**

Stichting
Informatiecentrum Geschiedenis
Hollandscheveld & Hoogeveen e.o.

© Albert Metselaar, Hoogeveen 2023.
Niets uit deze uitgave mag worden openbaar gemaakt en/of
vermenigvuldigd, op welke wijze dan ook, zonder vooraf-
gaande schriftelijke toestemming van de auteur.

HET GROENE GOUD

HOOFDSTUKKEN IN EEN DIGITAAL BOEK

©Albert Metselaar, 2023 albertmetselaar@home.nl

Dit is een groeiboek. De eerste hoofdstukken zijn klaar, maar kunnen van zichzelf ook nog worden aangevuld. We nemen u mee op reis door de cultuurhistorie van de bosgebieden in de gemeente Hoogeveen:

We starten met een wandeling met Vincent van Gogh. Wat doet de natuur met je? Hoe heeft hij al het groen ervaren, dat hij ontdekte in Hoogeveen, Hollandscheveld en omstreken?

<http://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00vincentwandelen.pdf>

Om het gebied te begrijpen, is de veelzijdigheid daarvan en de cultuurhistorie er omheen eveneens van belang. Deze zullen we dan ook van diverse kanten benaderen. We beginnen met onze verbeelding. We weten niet zoveel van de tijd van de kano van Pesse, en wie waar nog meer voer in het natuurlandschap ver voor de jaartelling. We weten ook niet veel van de mensen van de oerosjacht. Met wat we wel weten, weten we genoeg om onze verbeelding te laten spreken. Luister maar eens. De verhalen zijn geschreven en ingesproken door Albert Metselaar.

De kano en de grote tocht.....

[Als Je Wereld Lijkt In Te Storten - 1. De Kano en de Grote Tocht - Hunebednieuwscafé | Podcast on Spotify](#)

De oerosjacht.....

[Als Je Wereld Lijkt In Te Storten - 2. De Oerosjacht en de Volwassen Krijgers - Hunebednieuwscafé | Podcast on Spotify](#)

Het Kinholtsbos is er er nog ten dele. Ooit strekte zich dat uit van Echten tot aan de Hoofdstraat te Hoogeveen. Het was een Oerbos, maar dat was lang geleden:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/02oerboskinholt.pdf>

We gaan over naar de wereld van voor de turfgraverijen. We zien voor ons een uitgestrekt veengebied, met bomen, meren, vogels, vissen, mensen via enkele paden, en vooral ongerepte natuur. Daarvan zijn onderwerpen toe te lichten, die nog steeds hun uitwerking hebben. Vandaag wordt mede bepaald door toen.....

De ondergrond onder de bossen tussen Elim en Hollandscheveld maakte deel uit van wat ooit de 'Meppense Venen' werden genoemd. Een overzicht van het gebied:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/1551meppensevenen.pdf>

Voor wie verdwaalt in die lastige materie van veen- en grondoverdrachten, is er een versie 'voor dummies' geschreven, zoals dat zo mooi heet. Wat kort door de bocht, maar in ieder geval overzichtelijk, voor wie niet in overdrachtsrecht thuis is:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/stichtendummieshgvn.pdf>

De wolf was ooit regelmatig aanwezig, en riep zoveel weerstand op, dat er groot-schalige wolvenjachten werden georganiseerd. Daarbij dreef heel Drenthe de wolven naar het gebied aan de Coevorderstraatweg, waar toen de 'wolfskuilen'lagen.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00wolfskuilen.pdf>

De Meerboomweg is genoemd naar de Meerboom. Ooit waren er meerdere meerbomen, een rij bomen aan de rand van het Grote Meer. Nu staat er ter nagedachte- nis aan dit herkeningspunt in de velden nog een Meerboom aan de Coevorder- straatweg. Geschiedenis van de Meerboom.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00meerboom.pdf>

Voor de turfgravers aan de slag konden, was dit gebied een uitgestrekt stuk ingeklonken veen. De arbeiders en schippers stonden zij aan zij op hun eigen percelen, om de bovenlaag te verbranden, zonder dat de onderlaag werd aangetast. Zo maakten ze vruchtbare bodem voor de boekweitteelt. Daarna stonden de arbeiders krom bij het graven van vaarten en wijken, waarna de turf afgestoken kon worden. We verdiepen ons in dit werk:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00arbeidersturfveenwerk.pdf>

Ze liggen er nog steeds, de oude wijken, uit de tijd dat de turf werd afgegraven. Ze kleurden ook het huidige landschap met nog steeds bestaande benamingen. Een overzicht van alle wijken en hun namen in het gebied ten oosten van de Riegshoog- tendijk en de strook ten noorden ervan, bij Noordscheschut. In het overzicht wordt ook aangegeven wanneer de turfgraverij tot een eind kwam.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00wijkeneindeturf.pdf>

Bij een dijk, denkt menigeeen aan polders en de strijd tegen hoog water. Hier in Hoogeveen en omstreken waren dijken ook aangelegd als waterscheiding, maar het ging om een lichte verhoging. Daarbij was vooral de hierdoor ontstane toegan- kelijkheid van belang. Ze liggen er nog steeds, de vele oude dijken, de begren- zingen van veengebieden. En diverse dijken stammen van oorsprong uit de 17^e eeuw. U rijdt daar over lijnen die getrokken zijn in de tijd van Rembrand.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/flyerwijkendijken.pdf>

Nog ouder dan het Asserbos is het eerste grote aangelegde bos in het Hollandscheveld geweest. Momenteel ligt de grond ervan onder een moderne woonwijk. We hebben het over de Wolfsbos. Geplant, niet door de familie Wolf, maar door schulte Abraham de Vriese. Het werd het begin van een veel grootschaliger aanplant, het bosgebied tussen Hollandscheveld en Elim.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/04wolfsbos.pdf>

Omstreeks 1830-1840 kreeg de bosbouw op het gebied van het huidige boscom- plex Elim-Hollandscheveld een flinke stimulans. Diverse hectares heideveld werden aangepland. Dit is één van de onderwerpen die nog nader uitgewerkt zullen worden. Omdat er geen archief is, speciaal gericht op deze bossen, is het een hele klus, uitgestreken over tientallen jaren, gelijk opgaand met ander onderzoek. We gaan in de volgende hoofdstukken in op de jaren daarna.

Vuur en veld, vuur en bos, er gaat een grote dreiging uit van de combinatie. Er zijn een paar indrukwekkende bosbranden geweest, soms ontstaan vanuit het boek- weitbranden. Reden te meer om nu uiterst voorzichtig te zijn met vuur.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/06bosbranden.pdf>

Bossen betekenden werk, maar ook touwtrekkerij over de lonen. We verdiepen ons in de bazen en de bosarbeiders, plus de onderlinge spanningen:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00bossenenbazen.pdf>

De 'Karkhofdijk', zoals de mensen het noemen, is een weg door een bosgebied dat een fietspad is geworden. Op de noordkant liggen de bossen van de zuidzijde van de 9^e Krakeelse Wijk. Op de zuidkant liggen de bossen van de '5000 Morgen', zegt men. Het gaat nu om de Stichting Jonkheer Rudolph van Echten-fonds. Een geweldig bos met een bijzondere geschiedenis. De geschiedenis van het fonds:
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/01adpiosusus.pdf>

Pleziervaart in Hollandscheveld? Jazeker, toen alle wijken en opgaanden (de bredere vaarten) nog open waren. Zachtjes gleden de punters tussen het hoog opgaand geboomte. In de 19^e eeuw werd zo'n pleziertochtje beschreven in het gedicht 'Punteren' van Jan van der Veen. We vinden het ook vertaald in het Drents door Albert Metselaar. Dit in combinatie met informatie over de oudste pleziervaart in dit gebied, rondom het punteren.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/0000punteren.pdf>

Achter een bosje aan de Albartsweg, daar zou een bijzonder meisje wonen. De jonge dokter Allard werd er verliefd op. Het werd een drama. De sage 'Nevelhekse' handelt over Allard en Cilie. Ze woonde in het veld bij een sluis. Zo inspireerde ons 19^e eeuwse grote bos de schrijver/dichter/schilder Albert Steenbergen tot een prachtig verhaal, waarin hij eigen levenservaringen verwerkte. Het is al een paar keer opgevoerd als toneelstuk en een beeld van Cilie staat bij de kerk in het dorp Hollandscheveld. Een verkorte versie van de novelle van Albert Steenbergen:
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00ciliekortnevelhekse.pdf>

De streektaal verandert. Of we die nu nog spreken, als in het midden van de 19^e eeuw? Vast niet. Om die streektaal vast te leggen, maken we gebruik van gedichten en verhalen, waarbij een tussenvorm de ballade is, een verhalend gedicht met wat meer lengte. Geniet mee van de sagen uit bos-, veld- en waterland.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00drentseverhalen.pdf>

Algemeen dagelijks leven in 1891, toen het bos op zijn grootst was. Twee bestanden met interviews met meester Berend Veldkamp, leidend binnen onder andere de Vereniging Hollandscheveld (Plaatselijk Belang) en enkele arbeiders.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/0008interviewsvierarbeiders1891.pdf> en
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/7051interviewmeesterveldkamp.pdf>

In de Tweede Wereldoorlog waren de bossen redelijk veilig terrein, voor de vele onderduikers van de dorpen en omliggende gebieden. De SS durfde er niet door te trekken, uit angst voor partizanen. Het leidde tot een bijzondere bewoning, waarvan de sporen hier en daar nog te zien zijn. Ook Johannes Post zat enige weken in het bos, in de 'bronchitiskeet', samen met diverse KP'ers.
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/99onderduikersholen.pdf>

Alleen op de Kerkhofdijk, daar durfden de SS'ers wel te komen. Daar zat in het bos ook een hut waarin paarden waren ondergedoken. De wonderlijke geschiedenis van de Oostlandboeren en hoe die een jonge vrouw als slaaf aan het werk hadden:
<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00oostlandboeren.pdf>

De boeiende en bloeiende kern van het bosgebied, is de huidige recreatieplas Schoonhoven. Die zou er nooit kunnen komen, want het was toch wel hoogst belachelijk dat je een bosbad zou willen, zo vond ooit een Hoogeveense

burgemeester. Los daarvan moest een toeristische attractie dichter bij het dorp Hoogeveen zelf liggen. Over oude discussies over een bosbad en het nooit van de grond gekomen Drenthe-Park, bij het huidige fabrieksterrein Toldijk.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00zwemplasabsurd.pdf>

In de jaren '60 kreeg het 'Plan Schoonhoven' vorm. Dat leidde begin jaren '70 tot wat we nu onder die naam kennen. De recreatieplas kwam er, en nog veel meer. Volgens kenners heeft dit plan de bossen gered. Een overzicht:

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00schoonhovenredtbos.pdf>

Op de noordkant van de oude gemeente Hoogeveen stond werd een bos aangeplant, dat momenteel binnen die gemeente ligt. Een wandelbos. Van de familie Van Holthe tot Echten ging het over op de Spaarbank, vandaar dat men nu spreekt van het Spaarbankbos. Een bos met een boeiende geschiedenis van plezierige recreatie en diepe oorlogservaringen.

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00spaarbankbos.pdf>

Stroppers zijn van alle tijden. Veldwachters ook, al heten ze nu anders. Toen het Spaarbankbos nog geen Spaarbankbos was, kwamen ze in het veld elkaar tegen. Het werd bijna de dood van de veldwachter. Hoe Harm Kuik Klaas Wieringa voor de kop schoot. En hoe Klaas ook nog overleefde....

<https://www.albertmetselaar.nl/publicaties/00harmkuikschot.pdf>

Het bos is een levend landschap, wat jaar tot jaar kan verschillen. De foto op de voorpagina is gemaakt toen het Dwarsgat van de Schutswijk al tientallen jaren in de zomer een donker geheel was, met prachtige lichtinvallen, hoog opgaand geboomte en weelderige varenpartijen. De foto hierna is gemaakt in maart 2024. De schorskever doodde het landschap, heel wat bomen moesten worden opgeruimd, het licht kreeg meer effect en veranderde de plantengroei. Een flink stuk bos werd geoogst. Over enige jaren zal de nieuwe inplant zijn eigen effecten op dit landschap laten zien.

